

A csukák neveinek történeti-etimológiai vizsgálata

A tulajdonképpeni csukák (*Esox L.*) nemzetségébe tartozó fajokra elsősorban az erős kapófogak jellemzők. Testük hosszúkas, hengeres, fejük lapos, elülső része olyan, mint a kacsacsőr. A pikkelyek aprók.

KÖZÖNSÉGES CSUKA *J. Esox lucius* (VN. 4548). Európában és Észak-Amerikában honos. Igen nagyra nyitható, félelmetes fogazattal felfegyverzett szája széles. Megnö 2 m hosszúra is, tömege 35 kg-ra rúghat.

1395 k.: *chuka* (BesztSzj. 296), 1405 k.: ua. (SchlSzj. 794), 1533: ua. (Murm. 1158), 1568: *chwka*, 1579: *chúka*, 1582: *chyuka*, 1585: *czyhwka*, 1589: *chywka*, *czuka* (SzT. 2: 223), 1590: *Lucius: czuka* (SzikszF.), *chyuka*, 1595: *czúka*, 1597: *chiuka*, 1617: *czuika*, 1637: *czuka* (SzT. 2: 223), 1673: *csuka* (Com:Jan. 34), 1622: ua. (HalK. 778), 1632: *chiuka* (SzT. 11: 977), 1637: *czuka* (uo. 6: 521), 1649: ua., 1652: ua., 1685: *csuka* (uo. 2: 223), 1708: *tsuka* (PP. 354), 1735: ua., 1753: ua., 1760: ua. (SzT. 2: 223), 1793: *csuka* (Allg.Pol.-Lex. 1: 1535), 1797: *tsuka* (SzT. 6:177), 1801: ua. (Term.Hist. 262), 1817: ua. (SzT. 2: 223), és innen kezdve *csuka*: 1830: Reisinger 47, 1882: Chyzer 7, 1884: Nyr. 13: 554. A kihangsúlyozottság, a nyomaték kedvéért használják a *csukahal* magyarázó összetételt is. A népnyelvben ÚMTsz. 1: 914: *csukahalacska* 'Esox lucius' | Népr.Közl. 4/3: 108: *jeges csuka* 'halfaj' | Kovács 61: *zödcsuka*, *mezei csuka*, *mónárscsuka*, *tigris-*, *krokodil-*, *nyurga-*, *pöttöscsuka* 'Esox lucius' | SzlavSz. 1: 135: *csuka* 'ua.'. Nyelvünkben szláv jövevényszó, egy *šč-* kezdetű alak átvétele. A szláv megfelelők, mint a faj or. *у́yka* (FB.; 1793: *tschuka* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), szlk. *štuka*, blg. *у́yka*, szln. *ščuka* (W.), cs. *štuka* (FB.), le. *szczupak* (uo.; 1558: *fejuka* [Hist.An. 593]), 1604: *szczuka*, *stzuka* [Ges.Med. 502], 1613: *szczuka* [Aldrovandus 640], 1793: *szczuka*, *szczupak* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), fehéror. *wczynak*, bosny. *štuka* (W.), hv. *štuka* (uo.; 1793: *schtschuka* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), ruszin *у́yka* (W.), szerb *umyka* (uo.; 1793: *szczupa* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]) neve, mind 'Esox lucius' jelentésű. A száv halnevek egy *összláv *ščuka* 'ua.' (ZslPh. 19: 67) elnevezésre vezethetők vissza. A tény, hogy egy *összláv* halnév – amely számos variánssal az összes szláv nyelvben kimutatható, és ráadásul minden nyelvben ugyanannak a fajnak a neve – azzal függ össze, hogy a csuka igen jellegzetes, más hallal összetéveszthetetlen, és az elterjedtsége is igen nagy. Eurázsia szinte minden vízében előfordul ez a falánk ragadozó, Peter Simon Pallas szerint: „In omnibus fere Imoreii Rossici aquis, fluviis majoribus, lacubus usque in ultimis Asiae orientalis fluvios [...] imo in ipso mari glaciali ut et in mare Vaspio vulgatissimus oiscis” (Zoogr.R. 337). Szláv jövevényszó a románban is; vö. ro. *știucă* 'ua.' (FB.). Ezt a román nevet átvette a csángó nyelvjárás, és a *styuka* 'ua.' (Gyurkó 92) nevet a magyar *csuka* helyett használja. Ugyanakkor a ro. *ciucă* 'ua.' (UngEIRum. 229) és a szlk. nyelvjárás *čuka* 'ua.' (TESz. 1: 571) a magyar *csuka* átvételei.

Az *Esox lucius jászsefi csuka* (Kovács 61) elnevezése az ívási időre utal, a március 19. körüli napokra. Hasonló a *márciusi csuka* (uo.) szigetközi halnév, a csukát szintén korai ívási ideje alapján nevezték így el. És ugyanez a névadási szemlélet háttére a *mátyáscsuka* (1921: *mátyáscsuka* 'már február végén fürdik' [Lóczy 110]; ÚMTsz. 3: 1022: *mátyáscsuka* 'Mátyás-nap, vagyis febr. 24-e táján fogott csuka'; 'tavasszal, Mátyás napján már fogták a mátyáscsukát, mert akkor volt az ívásuk' | Kovács 61: *mátyási csuka* 'ua.' | OrmSz. 92: *Mátyás-csuka* 'mátyásnap körül ikrásztak') esetében is. Még itt-ott jég van a vizeken, de a csuka már kezdi az ívást, erre utal *jeges csuka* (Népr.Közl. 4/3: 108) neve. Ilyen sv. *isgädda* (1835: ua. [F.Sch. 79]), azaz 'jégcsuka' neve is. A legnagyobb csukák jóval később ívnak, ezek neve a sv. *blomstergädda* (uo.), azaz 'virágcsuka'.

A méretre utal a *bicska* vagy *bugylicsuka* (W.), az egynyaras 18–20 cm hosszúságú példányok neve. A *bugylihal* 'csuka [növénydek]' (ÚMTsz. 1: 620: ua. 'kis hal') összefügg a *bugylibicska* 'kis zsebkés' szó előtagjával. A *kacsafejes csuka* (Kovács 11) szigetközi halnév: „ennek a szájfórmá-

ja különösen lapos, nem turcsiorrú” (uo.). A *zsidókrokodil* (Bálint 425) név előtagjának lehetséges alapja Kálmány följegyzése (Ethnológiai Adattár, Néprajzi Múzeum 2809) nyomán az, hogy „a csuka szent hal, mert a fejében megvan Jézusnak minden kínzó eszköze: lándzsa, kalapács, söprű, nádszál, kereszt, minden. Ezért a zsidók nem szeretik enni”. Valószínűbb magyarázat azonban, hogy ez a hal a „makai kóserzsidóknak kedvelt eledele volt” (Bálint 425). Az összetett szó *krokodil* utótagjának a csuka hatalmas szája, fogazata és rendkívül falánk természeté a magyarázata. Akárcsak a *krokodilcsuka* (Kovács 61) szigetközi név esetében. A *mezzei csuka* (uo.) az egyéves kor alatti csuka neve a Szigetközben. A *mónárscsuka* (uo.) ugyancsak szigetközi elnevezés, azon a tájon tucatnyi csukafélét tudnak felsorolni. Például *pöttöscsuka* (uo.), pöttösnek nevezik a színes, foltos csukát. Hasonló a *tigriscsuka* (uo.), a síkos ragadozó hal népi neve. Fiatal példányokon – különösen ívás idején – a feketés szín helyét zöld foglalja el, erre utal a *zöldcsuka* (uo.) szigetközi elnevezés. A németben is *Grashecht* (FB.; 1793: *Grashechte* 'kleine Hechte' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535], 1796: *Esox Lucius: grüner Hecht, Grashecht* [Adelung 2: 1045], 1838: *kleine oder Grashechte* [BrockhausB. 2: 353], 1859: az 1-2 éves olivazöld, a neve *Grashecht* [Univ.Lex. 8: 148], 1907: *junge Hechte werden wegen ihrer grünlichen Färbung Grashechte genannt* [Meyers 9: 33]), azaz a fiatal csukákat zöldes színük miatt fűcsukának hívják.

A csuka latin *lucius* neve először a 4. században élt római költő, Decimus Magnus Ausonius írásaiban bukkan fel. Az ógörög *lykosz* (λύκος) 'csuka', illetve 'farkas' állatnévre vezethető vissza. 1670-es években Gesner a *lucius* megjelölést használja. A latin *lucius* az ókori görögből származhatott, mert a *lykosz* (λύκος) mind a farkas, mind a csuka neve. Ez a név két ragadozó nevével nem ritka. A csuka ragadozó természetéről kapta az *édesvizek ragadozó farkasa* nevet. A Régi magyar glosszáriumban többször is a *Lupus* 'farkas' főnévi hasonlat olvasható mellette. Bél Mátyás ugyan csak azt írja, hogy „Csukának hívom azt a nagyon ismert halat, amelyet egyesek farkasnak szeretnének elkeresztelni.” A régi latin terminus a magyar írásbeliség első emlékeiben is rendre felbukkan; vö. 1395 k. *luceus*: *chuka* (BesztSzj. 296), 1405 k. *lucius* (SchlSzj. 794), 1435 k. ua. (SoprSzj.), 1500 k.: „...quam si (*lucius*) lupus aquaticus per caput apprehenderit” (Temesvári-glosszák), 1533: „...dicitur *lucius*, quasi *lycius* é graeco nomine *lycos*, quod lupus interpretatur: Ein Hecht: Czuka” (Murm. 1158). Régi magyar nyelvemlékeinkben többször is a *lupus* 'farkas' főnévi hasonlat olvasható a csuka mellett: 1500 k.: ...silitet nomine dergeceze, vel siger vel perca, quam si (*lucius*) *lupus aquaticus* per caput apprehenderit (Temesvári-glosszák), 1533: *Lupus*. Hic uulgo, dicitur *lucius* ... quod *lupus* interpretatur; *Luppulus*: Ein hechtlin: kis czuka (Murm. 1158), 1590: *Lucius, Lupus*: Czuka (SzikszF.), 1708: *Lÿpus* Farkas. Item *Tsuka* (PP. 354). A régi névalkotásnak felel meg a csuka ném. *Wasserwolf* (W.; 1884: ua. [BrehmsT. 8: 248]), azaz 'vízifarkas', az Egyesült Államokban ang. *wolf* (FB.), vagyis 'farkas' neve, 1765: *Lucius, Lupus, Hecht* [Icht.Bor. 38], 1794: *loup de leaux brochet* (Allg.Pol.-Lex. 3: 1235), 1794: *lobo lucio* [uo.: 1590]). De hasonló a *belvízi cápa, édesvízi cápa*, fr. *requin de rivière, requin d'eau douce* (W.) és az ang. *freshwater shark, slough shark* (FB.), azaz 'folyami cápa, édesvízi cápa, mocsári cápa' elnevezés is.

A csuka régi latin *lucius* (később 1485: *lucius* [Hort.San. 702], 1553: ua. [Aq.an. 95], 1557: *Lucium* [Filbűch 35], 1670: *lucius* [Gesnerus red. 4: 179], 1765: *Lucius* [Icht.Bor. 38]) nevéből származik az ang. *luce* (FB.; 1653: *luce* [Comp.Ang. 142], 1793: ua. [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), fr. *luci, lucie, luceau* (FB.; 1793: *luczi* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535], 1796: *luceau* [Adelung 2: 1045]), port. *lúcio* (FB.; 1793: *lucio* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), katalán *lluç* (W.), sp. *lucio* (FB.; 1793: *lucio* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), ol. *lucio, luccio, luzzu* (FB.; 1553: *lucio* [Aq.an. 95], 1795: *lucio* 'Esox lucius' [Allg.Pol.-Lex. 2: 1020]), népnyelvi Venezia Giulia: *liuzz, luzz*, Piemonte: *luss, luz*, Lombardia: *lusc, luz, loess*, Toszkána: *luccio*, Kalabria: *luzzu, luzzato*, Szicília: *luzzuo* 'ua.' (Porcellotti 2005), Veneto: *luz, luzzo* (uo.; 1738: ua. [Artedi 87]). A latin szaknyelvi *Esox* generikus név a gör. ἰσοχ 'nagy hal' (W.) szóból származik, és rokonságban állhat a kelta, a walesi *eog* és az ír gael *iasc* 'hal', illetve az eredeti indoeurópai **pei(k)sk* (uo.) szóval. Plinius latin *isox* neve a Rajna nagy halaira vonatkozott, tőle való Linné latin szaknyelvi *Esox* nemzetségneve (1758: Syst.Nat. 1: 313).

A csuka ném. *Hecht* (FB.; 1553: *hecht* [Aq.an. 95], 1557: *Hecht* 'Lucium' [Filbűch 35], 1558: *hecht* [Hist.An. 592], 1575: ua. [Fischb. 175], 1604: ua. [Ges.Med. 502], 1613: ua. [Aldrovandus 630], 1639: *Hechte* [Micraelius 6: 384], 1670: *Hecht* [Gesnerus red. 4: 179], 1682: *Hechten* [Hohberg 2: 17], 1703: *Hechte* [Herc.Cur. 122], 1765: '*Lucius, Lupus*' *Hecht* [Icht.Bor. 38], 1778: *Hecht* [Musäus 2: 121], 1793: *Hecht, Hehkt* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535], 1796: *Hècht, Hechtchen*,

Oberdeutsch *Hechtlein* [Adelung 2: 1045], 1835: ua. [F.Sch. 78], 1857: *eigentlicher Hecht* 'Esox', *gemeiner Hecht*, *Flußhecht* 'Esox lucius' [UnivLex. 8: 148]), 1858: *Hecht* [Schlegel 2: 176], 1869: ua. 'Esox lucius' [Brehm 6: 715], 1907: ua. [Meyers 9: 33]) neve a német nyelvjárásokban *heekt*, *heichit*, *hengste*, *höcht* (FB.) igen régi, a középfelnémet kor óta változatlan alakú, őfelnémet eredetű halnév; vö. ófn. *hechit*, *hachit* 'ua.' (DWb. 1683; 9. század: *haecid* [MonGl.], 1793: teuton *haecid* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]). A ném. *Haken* 'horog, kampó' (< ófn. *hako*, ang. *hook* 'ua.' < idg. *kek 'horog, hegy, szeg' [DWb. 1683]; 1793: lat. *hakedus*, ang. *hacod* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: alsószász *heked*, angolszász *hacod*, ang. *hakot*, lat. *hakedus* [Adelung 2: 1045]) szócsaládba tartozik. A névadás alapja a ragadozó csuka számos hegyes foga. Ezt a halat több nyelvben szintén valamely hegyes eszköz nevével jelölik, fogaira, hegyes orrára utalva.

Az angol *pike* 'hegyes', egyébként a zoológiában 'csuka' jelentésű a *pike* (1486: *pyke* [BSA.], 1558: *pike* [Hist.An. 592], 1604: *pike*, *pyke* [Ges.Med. 502], 1653: *pike* [Comp.Ang. 144], 1738: ua. [Artedi], 1796: ua. [Adelung 2: 1045]), 1858: ua. [Schlegel 2: 176], 1865: ua. [Norris 127], 1902: *common pike*, *Great Lakes pike* [Am.F.G. 236], 1904: *pike* 'Esox lucius' [Am.Nat.Hist. 394], 1919: ua. [Henshall 121]), ugyancsak a hegyes fogakra utaló terminus. Minden bizonnyal a *pikefish* névből rövidült jelentéstapadással, tlk. a 'hegyes' jelentésű *pike* szóból. Az ang. *pike* eredetileg kifejezetten a felnőtt, nagy csukákra vonatkozott, a kicsinyítő képzős *pickereel* ma a kisebb csukák (pl. Esox americanus, Esox niger) neve. Szintén régről adatható (1558: *pickrelles* [Hist.An. 593], 1653: *pikrell* 'Esox' [Comp.Ang. 142], 1738: *pickereel* 'ua.' [Artedi], 1793: *pickeler* 'kis csuka' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1842: *common pickereel* 'Esox reticulatus' [Nat.Hist.N.Y. 223], 1857: *pickereel* 'ua.' [Geol.Cape 147], 1865: ua. 'Esox lucius' [Norris 127], 1882: *little pickereel* 'Esox umbrosus' [Bull.US. 2: 67], 1902: *pickereel* 'Esox lucius' [Am.F.G. 236], 1904: ua. [Am.Nat.Hist. 395], 1919: ua. [Henshall 137]).

És ugyanez a névadási szemlélet háttere a csuka fr. *brochet*, *brouché*, *brouchet*, *brouchetta* (FB.; 1553: *brochet* [Aq.an. 95], 1584: ua. [Linocier 181], 1604: ua. [Ges.Med. 502], 1738: ua. [Artedi], 1793: *brochet*, *brocheton* 'kis csuka' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: *brochet*, *brocheton*, *brochette*, *brouché*, *buché* [Adelung 2: 1045]), 1799: *l'esoce brochet* [Lacepède 297], 1858: *brochet* [Schlegel 2: 176]), Kanadában fr. *grand brochet* (FB.) nevének esetében, hiszen a *broche*, *brochette* 'tű, nyárs, kopja, lándzsa' jelentésű szóból való. Ugyanígy a túhegyes fogazat az alapja a csuka fr. *lanceron* 'ua.' (FB.; 1793: *lanceron*, *lançon* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]; 1796: *lanceron*, *lançon* [Adelung 2: 1045]) elnevezésének, a fr. *lance* főnévnek ugyanis 'lándzsa, dárda' a jelentése.

Akárcsak az északi nyelvekben; vö. ang. *gedd*, *ged*, *gid* (W.), skót *gade*, *ged*, *gidd*, norv. *gedde* (FB.), izl. *gedda* (uo.; 1793: *giedda* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), dán *gedde* 'ua.' (FB.; 1738: *gedde* [Artedi 87]), 1793: *gede*, *giedde* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: *giedde* [Adelung 2: 1045]), valamint sv. *gädda* 'ua.' (FB.; 1738: *giädda* [Artedi 87], 1746: *giädda* [FS. 114], *näbbgiädda*, *horngiädda* 'Acus vulgaris / prima' [uo. 115], 1793: *gädda*, *gjädda* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: *gädda* [Adelung 2: 1045]), 1835: ua. [F.Sch. 79]) neve az ősi *gaddr* 'fullánk, túske' (W.; 1796: *gadd* 'túske' [Adelung 2: 1045]) szóból származik, és természetesen a fogakra utal. Akárcsak a csuka lapp *kaito* (NyK. 49: 20) neve esetében, amely a fi. *kaito* 'hegyes, éles' főnévből származik. Már az ókori latinban hasonló volt a névadási szemlélet alapja, hiszen a csuka Caius Plinius Secundusnál olvasható alakleíró neve *sudis* (Naturalis historiae libri 37) volt, amelynek tlk. 'karó, cövek' a jelentése.

A németben a felnőtt, nagy csukák neve *Haupthechte* (1838: *Haupthechte* [die größten] [BrockhausB. 2: 353]), 1859: sehr große heißen *Haupthechte* [UnivLex. 8: 148]), azaz 'főcsuka'). A csuka lapos, hosszú, hegyes szájára utal a ném. *Schnabel* 'csőr' szóval ném. nyelvjárási *Schnäbele* (W.) neve. A német nyelvjárásokban *Taubenhacht* (1796: Adelung 2: 1045). A sárga vagy fekete foltos csukák neve a németben *Hechtkönige* (1859: *Hechtkönig* [UnivLex. 8: 148]), 1907: ua. [Meyers 9: 33]), azaz 'csukakirály[ok]'. A csuka régi ném. nyelvjárási *schnock*, *schnöck*, *schnuck*, *snook* (FB.; 15. sz. *snouch* [Adelung 2: 1045]), 1884: *Schnöck*, *Schnock* [BrehmsT. 8: 248]), valamint holl. *snoek* (FB.; 1793: *snoek* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: ua. [Adelung 2: 1045]), 1858: *gewone snoek* [Schlegel 2: 176]), továbbá 1738-ban belgiumi *snooc* (Artedi) neve Adelung szerint a holl. *snoijen* 'vágni' igéből való. Ez ugyan nem meggyőző, de a fenti csukanevek nyilván összetartoznak. Észak-Amerikában a csukát *kigyó* néven is nevezik; vö. ang. *snake*, *slough snake* (FB.). Lehetséges, hogy ez összefügg a fenti csukanevekkel, és német vagy holland bevándorlók révén, a fenti nevek hatá-
sára hívták így a csukát.

Összefügg etimológiailag a faj kirgiz кадимки чортон (FB.), kazak шортан (W.), tat. чуртан (uo.), *šurtan* (FUF. 1: 13; 1793: *tschortun*, *tsortan* [Allg.Pol.-Lex. 1: 235]), kojból *šortan* (FUF. 1: 13), baskír *tsortun* (1793: *tschortun* [Allg.Pol.-Lex. 1: 235]), jakut *sordon* (NyK. 28: 178), csuv. *šurtan* (uo.), *šurtan* (FUF. 1: 13; 1793: *schurtan* [Allg.Pol.-Lex. 1: 235]) neve. Az *Esox lucius* társneve Észak-Amerikában az ang. *American pike*, *Great Lakes pike*, *jack*, *jackfish*, *northern pike*, *snot rocket*, *slimer*, *gator*, *hammer handle*, Kanadában és az Egyesült Államokban *great northern pickerel*, *great northern pike*, Kanadában a fr. *brochet du nord* (FB.). További idegen nyelvi neve a ném. *Scheckhecht*, *Bunthecht*, nyelvjárási *heekt*, *hengste*, ír *lius*, gör. ζούρνα, τούρνα, ro. *marlita* (uo.), tör. *bayağı*, *turna balığı* (W.), fr. *bec de canard*, *beked* (FB.), *poignard* (uo.; 1796: *pognan*, *pogneau*, *poignard* [Adelung 2: 1045]), *bec de canne* (FB.), *sifflet* (uo.; 1796: ua. [Adelung 2: 1045]), *gros bec* (FB.; 1796: *grand-bec* [Adelung 2: 1045]), *béquet* (W.; 1793: *becquet*, *bechet* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), 1796: *becquet* [Adelung 2: 1045]). Johann C. Adelung följegyezte még 1796-ban fr. *filaton*, *flute*, *goulu*, *grand-gousier*, *gobe poisson*, *fusil* (uo.) nevét. A csuka honosságára, illetve élőhelyére utal ném. *europäischer Hecht* és *Flußhecht* (FB.), azaz 'európai csuka, folyami csuka' elnevezése. A lett *lidaka* (FB.; 1793: *lihdeks* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1535]), litv. *lydeka* (FB.) neve az óporosz *liede* 'ua.' (uo.) névből való.

Minden uráli nyelvű nép lakóhelyének vizeiben honos a csuka, nevei ezekben a nyelvekben meg is vannak. Nyilvánvaló a csuka néhány finnugor nevének etimológiai összetartozása; vö. lp. *hauk*, vepsze *haug*, liv *haugi* (W.), fi. *hauki*, *hauet*, észt *haug*, *harilik haug* (FB.; 1793: fi. *hauki*, *hauwin*, lp. *hauk*, észt *haug* [Allg.Pol.-Lex. 1: 236]). Szintén etimológiai összefüggés áll fenn a csuka osztják *sar*, *särt*, *sort* (DEWOS 1375), *sört*, *särt* (FUF. 1: 11), a vogul *sort*, *särt*, *sart* (Wog.Wb. 564a; 1793: *sorto*, *sorko* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1536]) és a zürj. *šir* (UEW. 492), *cup* [*šzir*] (W.) neve esetében. Az osztják és a vogul névben a szóvégi *-t* denominális névszóképző. Az osztják *hursärt* 'kis csuka' (DEWOS 1073) összetételben az osztják *nür* (~ vogul *ňor*) előtagnak 'meztelen, csupas' a jelentése, a halnév értelme tehát eredetileg 'csupaszcuka, csupaszhál' lehet, ezzel minden bizonynyal a csuka apró pikkelyeire utal a terminus.

További uráli nyelvi neve az osztják *penaş* (FUF. 1: 11), vogul *šaj* 'csuka' (WogWb. 598a), a lapp *kaito* (NyK. 49: 20), *nükkeš*, *nuikkeš* 'fiatal csuka' (uo: 52) és a szamojéd *kalafatamā* (uo. 39), *kinthae* (Zoogr.R. 3: 336), jurákszamojéd *sätura*, *seatorei*, *sätorei* (NyK. 49: 25), *puča* (uo. 20), *pytscha* (Zoogr.R. 3: 336). A vogul *ňalk* 'kis csuka' (DEWOS 1053), osztják *ňäläk*, *ňäläk* 'fiatal, kis csuka' átkerült a zürjénbe; vö. *šir-ňuleg*, *šir-ňilik* 'ua.' (NyK. 66: 19). Etimológiailag összetartoznak a jurákszamojéd *ňöloku*, *ňöloko* 'kicsi hal' (FUF. 2: 179) szóval. A csuka a permi nyelvekben: cser. *нужгол*, *нужговлä* (FB.), *nuš*, *nuz-yol* (NyK. 49: 28), mordvin *bedьgaz*, *нучко* (W.), zürjén *tschéri*, *tšerik* (NyK. 49: 42), *šir-tšeri* 'csukahál' (uo.: 67), votják *tsipei*, *čipej*, *tšipej* (uo: 45), *zipé* (Zoogr.R. 3: 336), *tsopug* (1793: *tschopug* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1536]). A 'kis csuka' jelentésű vogul *čurāχäi* (Wog. Wb. 607b), *tšorakai*, *tšorake* (WogVd.), *šürkäi* (FUF. 17: 189) terminus a tatár *čurayai*, kirgiz *šorayatai*, mongol *caraxaj* 'ua.' (NyK. 28: 179), burját *surχai*, *curχai* 'csuka' (uo.; 1793: *surochaj* [Allg.Pol.-Lex. 1: 235]), *cyрxäi* (W.) nevekkel függ össze, Kálmán Béla megállapítása szerint a vogul halnév a tatárból származó or. *čurgaj* 'ua.' (RLw. 484) átvétele.

Annak idején a csuka az obi-ugoroknál totemállatnak számított, amelynek a nevét lehetőleg nem mondták ki. Ilyen az osztják *sört-vēs* 'olyan csuka, amely a néphit szerint magas korban mammuttá változik' (Ost.Arb. 4: 337). Tabunév az osztják *sort öika* 'csuka-öreg' és a *tijəň-ňöl* (uo.), azaz 'hegyesorrú' (< *tij* 'hegyes'), valamint a vogul *iürsärt* (Wog.Vd. 97) elnevezése is, amelyben az *iür* előtagnak 'mitikus állat' a jelentése. Emil Nestor Setälä említi a fi. *sampi*, *sampihauki* 'Esox lucius' (FUF. 2: 150) terminust, amelynek nála 'végtelen nagy csuka, olyan hosszú, mint egy parasztház' értelmezését idézi. Igen valószínű az uráli rokonság a jurákszamojéd *pürre* (Zoogr.R. 3: 248), *pur*, *purre* (NyK. 49: 20), *purie*, *purea*, *pure* 'csuka' (uo. 34), a fi. *hauvipura* 'kis csuka' (uo. 32), *haukipurras*, *hauinpurikka* 'ua.' (uo. 34), és az észt *purikas*, *purikkas* 'ua.' (uo.; 1793: *purrikad* 'kis csuka' [Allg.Pol.-Lex. 1: 236]) nevek esetében. A zürjén *tšu-pi*, *tšu-pi-sir* (NyK. 49: 45) és *sir-pijan* (uo.: 67) szavaknak 'csukaivadék' a jelentése.

MUSKELLUNGE J. *Esox masquinongy* (W.). Észak-Amerika folyóiban és tavaiban honos. Igen nagyra nő, hosszúsága 1,8 m, tömege 32 kg is lehet.

1930: ua. (Brehm.Hal. 14: 72), 1963: ua. (HorgK. 27). A *muskellunge* név eredetével kapcsolatban nincs egységes álláspont, sokan francia eredetű indián szónak tartják, mások fordítva, elfranciásított indián szónak tekintik. A végső forrás az ojibwa indián *maashkinoozhe* 'csúnya csuka' vagy 'nagy hal' (W.) terminus lehet. Népetimológiailag az indián szót a fr. *masque allongé*, azaz 'hosszú masz' névvel társították. A faj amerikai élőhelyén a nevének igen sok alakváltozata használatos; vö. kanadai fr. *maskinongé* 'ua.' (FB.; 1824: *masquinongy* 'Esox nobilior' [Henshall 122], 1919: *maskinonge*, *maskenonge*, *maskanonge*, *mascinonge*, *moscononge* 'ua.' [uo. 125]), az Egyesült Államokban ang. *muskellunge* (FB.; 1842: *muskellunge* [Nat.Hist.N.Y. 222], 1897: *mascalonge* [Bull.Am.Mus. 9: 353], 1902: *muskallunge* 'Esox masquinongi' [Am.F.G. 237], 1903: *muskallunge pickerel* [Am.F. 274], 1904: *muskallunge* [Am.Nat.Hist. 394], 1919: *maskalonge*, *mascalonge*, *maskallonge*, *maskalunge*, *masquallonge*, *mascalinga*, *muscalunge*, *muskalonge*, *muskalinge*, *muskalinga*, *moskalonge* 'Esox nobilior' [Henshall 125]).

Az európai nyelvekben is adatható a terminus; vö. ném., dán *muskellunge* (FB.), ol., sp., holl., norv. *muskellunge*, sp. *muskallonga*, cs. *štika muskalunga*, ol. *muskie*, or., fehéror., ukr., blg. *маскинонг*, *уька-маскинонг*, tör., sp. *maskinonge* (W.), ang. *maskinonge*, észt *maskinong*, kanadai fr. *maskinongé* és sv. *maskalung* 'ua.' (FB.). A latin szaknyelvi *Esox masquinongy* binómet Samuel L. Mitchell adta a fajnak 1824-ben (Mitchill 1: 297), ebben a faji jelző szintén a faj indián nyelvi eredetű amerikai neve. Amerikai honosságára utal sp. *muskallonga americano* és holl. *amerikaanse snoek* (W.) elnevezése. Társneve a sp. *milliganong* (uo.), az Egyesült Államokban a földrajzi neves ang. *Allegheny river pike*, *Ohio muskie*, *Wisconsin muskie* (FB.) neve is használatos, Ohio-ban (továbbá Pennsylvania és New York állam tavaiban) a régebben *Esox ohiensis* néven leírt változata él, amelyen a fekete keresztcsávok elmosódott foltokra is oszolhatnak. Wisconsin és Minnesota vizeiben az *Esox immaculatus* otthonos. További társneve az ang. *muskie*, *tiger*; *white pickerel*, *white pike*, *barred muskie*, *great pike* és a *lunge* (FB.). A finnben *jättihauki* (uo.), vagyis 'óriáscsuka', a portugálban *lúcio-almiscarado* (W.), azaz 'pézsmaszagú-csuka' néven ismert. A *Tigerhecht* (uo.), vagyis 'tigriscsuka' a muskellunge és a csuka 'Esox lucius' meddő hibridje, amely időnként természetes vizekben is előfordul, de általában mesterségesen állítják elő. Nevének a tigris csikossága az alapja, a hal keskeny sávokkal díszített.

RECÉS CSUKA J. *Esox reticulatus* (HorgK. 27). Az USA keleti felén honos édesvízi faj. Teste hengeres és vékony, átlagosan 40 cm hosszú. Jelentős gazdasági értékű hal.

1930: ua. (BrehmL. 14: 73). Az oldalán látható láncszerű mintázatról kapta *lánccsuka* (vadászat-horgaszat.gportal.hu) társnevét, az ang. *chain pickerel* (FB.; 1897: ua. [Bull.Am.Mus. 9: 352], 1904: ua. [Am.Nat.Hist. 395], 1919: ua. 'Esox reticulatus' [Henshall 149]), sv. *kedjepickerell* (FB.), ném. *Keitenhecht* (EL.) és holl. *kettingsnoek* 'ua' (W.) pontos megfelelőjét. Élőhelye az alapja Amerikában ang. *eastern pickerel* (W.; 1902: ua. 'Esox reticulatus' [Am.F.G. 235], 1919: ua. [Henshall 149]), azaz 'keleticsuka' nevének. Amerikai honosságára utal fr. *brochet noir américain*, ném. *amerikanischer Hecht*, ol. *luccio nordamericano* (EL.), dán *østamerikansk gedde* (FB.) elnevezésében a földrajzi neves faji jelző. Társneve még az ang. *federation pike*, *federation pickerel*, *gunfish*, az or. *уька ноло*, az Egyesült Államok délkeleti területén pedig ang. *southern pike*, *jack* és *jack fish* (W.; 1882: *Jackfish* [Bull.US. 2: 67], 1902: *Jack* [Am.F.G. 235], 1903: North: *pickerel*; South: *Jack* 'Esox reticulatus' [Am.F. 277]), azaz 'délcsuka, jack-hal'. Testének háti része zöldes, erre utal ang. *grass pike* (uo.), vagyis 'fücsuka', *green pike* (1882: ua. [Bull.US. 2: 67], 1902: ua. [Am.F.G. 235]), azaz 'zöldcsuka' színneves elnevezése.

Szintén testének mintázata a névadási szemlélet háttere ang. *reticulated pickerel* (1919: ua. [Henshall 121], fr. *brochet maillé* (FB.) és a latin szaknyelvi *reticulatus* faji jelző esetében. A latin szaknyelvi *Esox reticulatus* binómet a francia természettudós, Charles Alexandre Lesueur adta 1818-ban (Lesueur 1: 414). Szinonim neve az *Esox niger* (uo.), az ebben szereplő lat. *niger* 'fekete' faji jelző egészen sötét árnyalatú hátára utal, akárcsak sp. *lucio negro*, norv. *svartgedde*, sv. *svartgädda*, or. *чёрная уька* (W.), észt *must haug*, fi. *mustahauki* (FB.), azaz 'feketecsuka' elnevezése. Említették régebben egyszerű *pickerel* (1842: *common pickerel* [Nat.Hist.N.Y. 223], 1857: *pickerel* 'Esox reticulatus' [Geol.Cape 147]) néven is, a törökben *kara turna balığı* és *Niger turna*

balığı (W.) néven ismert. A háti részből függőleges sávok futnak le, erre utal ukr. *щука смугаста* (uo.) és or. *щука полосатая* (FB.), vagyis 'csikoscsuka', illetve port. *lúcio malhado* (uo.), azaz 'tarkacsuka' neve.

ALPESI CSUKA J. *Esox cisalpinus* (KHESZ). Újonnan felfedezett csukafaj, Olaszország középső és északi részein élő édesvízi ragadozó. Legfeljebb 1 m hosszú lehet hosszúkás teste.

Szinonim neve a szaknyelvben a lat. *Esox flaviae* (FB.). A latin szaknyelvi *Esox cisalpinus* binóment a fajnak Pier Giorgio Bianco és Giovanni Battista Delmastro adta 2011-ben (B.–D. 7), az olasz endemikus halfajok sorában. A lat. *cisalpinus* faji jelző az Alpok közeli honosságra utal, akár csak a magyarban az *alpesi* faji jelző. A magyaron kívül néhány más nyelvben is kapott már nevet ez a faj; vö. sp. *lucio cisalpino*, ang. *southern pike*, fr. *brochet du sud* (W.), *brochet des Alpes* (www.aquaportail.com), észt *alpi haug* (FB.), azaz 'déli csuka, alpesi csuka'.

SÁVOS CSUKA J. *Esox americanus* (W.). Észak-Amerikában az Atlanti-óceán közelében, és a Mexikói-öböl északi részén honos édesvízi faj. Legfeljebb 40 cm hosszú és 1020 gr tömegű.

1930: ua. (BrehmHal. 14: 74), 1963: ua. (HorgK. 27). A sávos csuka testén zöldes vagy fekete, függőleges sávok húzódnak, ezek között pedig szélesebb világosabb sávok vannak. A fiatal példányok esetében a sávozás fordítva van, a sötétebb sávok a szélesebbek, és a világosabbak a keskenyebbek. A faj Amerikában is 'csikoscsuka' értelmű nevet kapott; vö. ang. *banded pickerel* (1897: ua. 'Lucius americanus' [Bull.Am.Mus. 9: 351], 1902: ua. 'Esox americanus' [Am.F.G. 234], 1903: ua. [Am.F. 277], 1919: ua. [Henshall 154]). Helyi elnevezése a – földrajzi neves – ang. *Long Island pickerel* (1903: ua. [Am.F. 277], 1919: ua. 'Esox americanus' [Henshall 154]), a *trout pickerel* (1903: [Am.F. 277]), azaz 'pisztrángcsuka', valamint az élőhelyre utaló ang. *brook pickerel* (1903: ua. [uo.], 1904: ua. [Am.Nat.Hist. 395], 1919: ua. 'Esox americanus' [Henshall 154]), vagyis 'pataki csuka'.

A latin szaknyelvi *Esox americanus* binóment Johann Fr. Gmelin adta a fajnak 1789-ben (*Efox americanus* [GmelinSyst.Nat. 1: 1390]), amerikai honosságára utal a terminusban a faji jelző. Ugyancsak honossága az alapja a faj észt *ameerika haug*, fi. *amerikanhauki*, kanadai fr. *brochet d'amérique*, le. *szczupak amerykański* (FB.), cs. *štika americká* (www.biolib.cz), ang. *American pickerel* (W.; 1919: ua. 'Esox americanus' [Henshall 154]), or. *американская щука*, sp. *lucio americano*, port. *lúcio americano*, fr. *brochet d'Amérique* (W.) és ném. *amerikanischer Hecht* (uo.; 1798: *amerikanischer Hecht* [Donndorf 4: 660]), azaz 'amerikaicsuka' földrajzi neves elnevezésének. A megkülönböztető faji jelző arra szolgál, hogy a sávos csukát elkülönítsék az európai csuka (*European pike* 'Esox lucius') fajtól. Ma a rendszertanban a sávos csuka két alfaját különböztetik meg, az *Esox americanus vermiculatus*, fr. *brochet vermiculé* (FB.), ang. *grass pickerel*, ném. *Grashecht* (W.) Észak-Amerika keleti és középső részén honos. A másik alfaj az *Esox americanus americanus*, ang. *brook pickerel*, *redfin pickerel*, ném. *Rotflossenhecht* (uo.) szintén édesvízi ragadozó hal a Szent-Lőrinc folyóban, az USA keleti részén Georgia és Florida államokig.

KIS CSUKA J. *Esox vermiculatus* (HorgK. 27). Korábbi rendszertani besorolás alapján megkülönböztették a sávos csukától. Az Ohio- és a Missisipi-medencében és a Nagy-tavakban él.

1930: ua. (BrehmL. 14: 75), 1963: ua. (HorgK. 27). Nem nő meg nagyobbra 30 cm-nél, ezért kapta kis csuka nevét. Amerikában is *little pickerel* (BrehmL. 14: 75; 1902: *little pickerel* 'Esox vermiculatus' [Am.F.G. 234]) volt a neve. Társneve az ang. *grass pike*, *grass pickerel* (FB.; 1890: *grass pike / pickerel* 'Lucius lucius' [Bull.US. 8: 223]), azaz 'fücsuka' volt. Hasonló értelmű neve az európai nyelvekben is használatos; vö. ném. *Grashecht*, sv. *gräspickerell*, dán *græsgedde* (FB.). További társneve a pirosas uszonyaira utaló ang. *redfin pickerel*, or. *северная красноперая щука*, dán *rødfinnet gedde*, sv. *rödfenpickerell* (FB.), *rödfenad pickerell* és az or. *красноперая щука* (W.). Szintén pirosas uszonyai alapján kapta régi ang. *brier creek* (1890: ua. [Bull.US. 8: 228]), azaz 'vad-rózsapatak' nevét, élőhelyére utal *wilder creek* (uo.) neve, testének a hátoldali görbülete miatt kapta *hump-back pickerel* (1903: ua. [Am.F. 278]), vagyis 'púpos hátú' elnevezését. Hosszúkás, hengersizű a teste, 1919-ben írja James A. Henshall: „Esox vermiculatus, wormlike its marking” (Henshall 153). Féregszerű alakjára utal fr. *brochet vermiculé* (FB.) elnevezése is.

AMURI CSUKA *J. Esox reichertii* (KHESZ). Kelet-Ázsiában honos édesvízi faj, akár 115 cm hosszúra is megnőhet, tömege legfeljebb 20 kg. Jelentős mértékben halásszák.

Földrajzi neves elnevezésének fő élőhelye az alapja, ugyanis Ázsia egyik legnagyobb folyója, az Amur vízrendszerében honos. Előfordul még a Szahalin szigeten és a mongóliai Onon és Kerülen folyók torkolatvidékein. Az Amur nevével alkották a faj ang. *Amur pike*, or. *амурская уйка*, ném. *Amurhecht*, le. *szczupak amurski*, észt *amuuri haug*, dán *amurgedde*, sv. *amurgädda* (FB.), cs. *štika amurská*, fr. *brochet de l'Amour*; ukr. *уйка амурська* (W.), holl. *amoersnoek* (EL.) nevét is. Szintén földrajzi neves terminus az ol. *luccio del Pacifico* (uo.), fr. *brochet du Pacifique*, port. *lúcio-do-Pacífico*, sp. *lucio del Pacífico* 'ua.' (FB.), vagyis 'Csendes-óceáni csuka'. Ennek az a magyarázata, hogy az Amur folyó a Tatár-szorosnál az Ohotszki-tengerbe ömlik, amely a Csendes-óceán nyugati részén terül el.

Az amuri csuka ezüstös testét és az uszonyait apró fekete foltok tarkítják, erre utal fr. *brochet à points noirs* (EL.), ang. *blackspotted pike*, dán *sortpletlet gedde* (FB.) és fi. *täplähauki* (EL.), azaz '[fekete]pettyes csuka' elnevezése. A latin szaknyelvi *Esox reichertii* binómet a lengyel zoológus és limnológus, Benedykt Dybowski (1833–1930) adta fajnak 1869-ben (Dybowski 950). Szinonim neve a *Lucius reicherti* (uo.).

Nem az Esox nemzetségbe tartozó, de csukának nevezett fajok.

CSŐRÖSCSUKA *J. Belone belone* (VN. 1472). Európai tengerekben gyakori, fehér húsa miatt halásszák. Átlagos hossza 45 cm, megnyúlt alsó állkapcsa kicsit hosszabb, mint a felső.

1898: *árcsőrű csuka* 'Belone acus' (Földr.Közl. 339), 1905: *csőrös csuka* (BrehmK. 8: 311), 1911: *közönséges csőrös csuka* 'Belone belone' (RévaiLex. 3: 65), 1912: *csőrös csuka* 'Belone' (uo. 5: 165). A csőrösrű szájában sok kúpos fog sorakozik, hosszú, csúcsos, csőr alakú, hegyes orráról neveztek így el; vö. sv. *näbbgäddfiskar* (W.), azaz 'csőrös-csukahal', ném. *Schnabelhecht* (1798: Adelung 3: 720) a ném. *Schnabel* 'csőr' főnévvel, ang. *longnose* (VN. 1472), azaz 'hosszú orr', fi. *nokkakala*, fr. *poisson cornu* (FB.), vagyis 'orrhál, illetve szarvhal'. Ennek a fajnak a hasonló neve a *tűcsőrű csuka* (VN. 1472), más európai nyelvekben is a *tű* főnév megfelelőjével alakultak nevei; vö. ang. *needle-fish*, *see-needle* (uo.; 1793: *sea-needle* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), ném. *Meernadel* (1575: *Meernadeln* [Fischb. 48]), 1793: *Nadelhecht*, *Meernadel* 'Efox belone' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1533], 1796: *Meernadel* [Adelung 2: 1290], 1798: ua. [uo. 3: 139], 1907: *Nadelfisch* 'Belone vulgaris' [Meyers 9: 563]), sp. *agulla*, *aguja* (FB.), *ahuja* (VN. 1472; 1793: *aguja paladar* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534], fr. *aiguille*, *aiguille de mer* (FB.); 1793: *l'aiguille broche* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534], 1796: *aiguilles* [Adelung 2: 1290]), ol. *aughia*, *aguggia*, *aguglia* (FB.; 1793: *auglia* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), tör. *sargan baluk* (FB.), port. *agulha*, *agulhão* (uo.; 1793: *peixe agulha* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534], azaz 'tű, tűhal, tűcsuka, tengeri tűhal, tengeri csuka'. A latin szaknyelvi *Belone* generikus név is a gör. *belone* 'tű' halnévvel jött létre. A hosszú csőrösrű orrán kívül a név alapja a testalkat is, ennek a halnak ugyanis hosszúkás, vékony, kígyósrű a teste az angolnáéra hasonlít.

Hosszú, hegyes, csőrösrű orra a күрthöz hasonlítható, ezért kapott több nyelvben is a *horn* 'kürt' szóval társneveket; vö. ném. *Hornfisch*, *Hornhecht* (FB.; 1575: *Hornfische* [Fischb. 48], 1792: *Hornhecht* [Bechstein 1: 740], 1793: ua. [Allg.Pol.-Lex. 1: 1533], 1796: *Hörnfishch* [Adelung 2: 1290], 1798: *Hornhecht* [Donndorf 660], 1859: ua. [Univ.Lex. 8: 148], 1869: ua. 'Belone vulgaris' [Brehm 5: 837], 1884: ua. [BrehmsT. 8: 253], 1907: ua. [Meyers 9: 563]), vagyis 'kürtal, kürtcsuka'. Az északi nyelvekben is megvan így ez a fajnév; vö. izl. *hornfiskur* (FB.), norv. *horngjel* (uo.; 1776: *horngive* [Zool.Dan. 49], 1793: *horngiel* 'Efox belone' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1533]), sv. *horngedda* (FB.; 1793: *horngiäll* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), továbbá ang. *hornfish* (FB.; 1793: *hornfish* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), valamint dán *almindelig hornfisk* (FB.; 1776: *horn-fisk* [Zool. Dan. 49], 1793: *hornfisk* Efox belone [Allg.Pol.-Lex. 1: 1533]).

Mivel a háta sötétzöld, erre utaló színneves elnevezést kapott több nyelvben is; vö. ném. *Grünknochen* (FB.; 1869: ua. 'Belone vulgaris' [Brehm 5: 837], 1884: ua. [BrehmsT. 8: 253], 1907: *Grünknochen*, *Grünkarpfen* 'ua.' [Meyers 9: 563]), ang. *greenbone*, *green-ben* (VN. 1472), skót *green bane* (FB.). Társneve a ném. *Sturmfish* (FB.), vagyis 'viharhal', *Windfish* (1907: ua. [Meyers 9: 563]), azaz 'szélcuka', és az ugyancsak 'szélcuka' jelentésű észt *tuulehaug* (FB.). 1793-ban ang. *sea-pike* (Allg.Pol.-Lex. 1: 1534), vagyis 'tengericsuka' nevét említik. Társneve még a fr. *orphie*

(FB.; 1796: *l'orphie* [Adelung 2: 1290]) és az ang. *gar-fisch* (FB.; 1793: *garfifh* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), *garpike* (FB.), *garrick*, *gerrock*, *gerrick*, *gerbeak* (VN. 1472). Az egyik élőhelyére utal a földrajzi neves or. *ατλαντικησικυκλιου καρπαν* (uo.) és az észti *Atlandi tuulehaug* (W.), honosságára or. *εσπονυικυκλιου καρπαν* (uo.) elnevezése, a szalonka nevével alkotott az ang. *snipe mackerel* és a fr. *bécasse de mer* (FB.). További társneve az ang. *sword-fish* és a skót *gaugnet* (VN. 1472).

A latin szaknyelvi *Efox belone* binómet Linné adta a fajnak 1758-ban (Syst.Nat. 1: 314), számos szinonim nevéen is említették; vö. 1884: *Belone vulgaris / rostrata*, *Macrognaathus scolopax*, *Hemirhamphus balthicus* (BrehmsT. 8: 253). A latin szaknyelvi *Belone* generikus név a gör. *belone* 'tű' halnévvel jött létre, de olvasható személyneves magyarázat is, a francia zoológus, Pierre Belon (1517–1564), az 1551-ben megjelent *La nature et diversité des poissons* című kötet szerzőjét említik. Több nyelvben is szerepel a hal neveként a latin terminus; vö. fr. *belone* (1793: ua. [Allg.Pol.-Lex. 1: 1534]), gör. *βελόνι*, *βελονίδα*, le. *belona*, *belona pospolita* (FB.). Két alfaja a *karcsú tűcsőrű csuka* 'Belone belone gracilis' (VN. 1474), a fr. *auiguille*, sp. *aguja* (uo.), valamint a *Fekete-tengeri tűcsőrű csuka* 'Belone belone euxini' (uo. 1473), ennek magyar neve a faj ném. *Schwarzmeer-Hornhecht* (uo. 1472) nevének részfordítása. Megfelelője még az or. *черноморский карпан* 'ua.' (uo.).

NÍLUSICSUKA J. *Gymnarchus niloticus* (BrehmL. 14: 35). Afrikai folyókban (Nílus, Niger, Volta és Gambia) honos. Testhossza 167 cm, tömege 19 kg is lehet.

1870: *nilusi csukát* 'Mormyrus oxyrhynchus' (Term. 2/1: 142), 1916: *nilusi csuka* 'Gymnarchus' (RévaiLex. 18: 481), 1937: *nilusi csukák*; nilusi csőrösszájú hal 'Gymnarchus niloticus' (Ujld.Lex. 5-6: 1551), 1941: *nilusi csuka* (uo. 19–20: 4779). A faj magyar neve egyik élőhelyére utal, a ném. *Nilhecht* 'ua.' (FB.) szó szerinti megfelelője. Szintén a folyó nevével keletkezett fr. *gymnarque du Nil*, le. *mruk nilowy* (W.), cs. *gymnarch nilský* és sv. *nilgädda* (FB.), valamint a tekintélyes méretére utaló ném. *großer Nilhecht* (uo.), *Großnilhecht* (W.) neve. A sp., port. *aba-aba* (uo.), ang. *aba*, *aba aba* (FB.) a hal Nigeriában használatos *aba* (uo.) nevének átvétele. A test alakjára utal ang. *African knifefish* és sp. *pez navaja africano* (W.), azaz 'afrikai késhal' elnevezése. További idegen nyelvi neve az ang. *freshwater rat-tail*, fr. *poisson-cheval*, litv. *elektriniai unguriai* (uo.), rokon nyelvekben az észti *uimselg* és a fi. *nauhanorsukala* (FB.).

INDONÉZ FÉLCSÖRŐSCUKA J. *Nomorhamphus liemi* (W.). Ázsiában a Celebesz-szigetek, Indonézia gyors folyású tiszta vizeiben honos. 6–8 cm hosszú, nálunk akváriumi díszhal.

Honosságra utal magyar neve. A *celebeszi félcsőrös csuka* (W.) társnevének szintén egyik élőhelye az alapja, a faj számos európai nyelvi nevében megvan ez a földrajzi név; vö. sp. *mediopico de Célebe*, port. *agulha das Celebes* (W.), ang. *Celebes halfbeak* (EL.), ném. *Celebes-Halbschnäbler* (www.interaquaristik.de), fr. *demi bec des Célèbes* (www.aquaportail.com), norv. *Celebes-halvnebb* (akvaforum.no › Fiskebasen). Az úgynevezett félcsőrös csukafélék közé sorolják az alsó ajkak meg-hosszabodása miatt. Természetes környezetben rovarevő, többek véleménye szerint az alsó állkapocs kinövése azért alakult ki, hogy a vízfelszínre tolva ingerelhesse kedvenc zsákmányait, a kis rovarokat. Szintén sajátos, csőrszerű orrára utal fi. *koukkunokkakala* (FB.), cs. *polozobánka duhová* és szlk. *polozúbka duhová* (https://rybicky.net/atlasryb) és ang. *beakless halfbeak* (https://fish.mongabay.com) elnevezése. A németben *Schlammpringer* (FB.), azaz 'sárugró' néven ismerik. A latin szaknyelvi *Nomorhamphus* generikus név a gör. *nema* 'szál, rost' és gör. *rhamphosz* 'csúcs' szavakkal keletkezett.

ZANZIBÁRI TARKACSUKA J. *Pachypanchax playfairi* (W.). Afrika keleti partjai mentén, állóvízekben élő hosszúkás testű hal, lapított fejjel és kerek uszonyokkal. 10 cm hosszú.

1955: ua. (Akv. 119). A faj egyik élőhelye Zanzibár, ezzel a földrajzi névvel alkották magyar nevét. Ugyancsak honos Mozambikban, valamint a Seychell-szigeteken, ott a fr. *gouzon* néven ismerik. A latin szaknyelvi *Pachypanchax* generikus név előtagja a tömzsi testre utaló gör. *pachysz* 'kövér' szó. Szinonim neve az *Aplocheilus playfairi*, *Haplochilus playfairi*, *Panchax playfairi*. Ezek mindegyikében személynév szerepel, a fajnév Sir Robert Lambert Playfair nevéből származik, aki 1862 és 1867 között brit konzul volt Zanzibárban, és az általa gyűjtött példányokat megküldte a német ichthyológusnak, Albert Günthernek. Ő volt a faj első tudományos leírója. Playfair neve örökdik

meg a faj ang. *Playfair's panchax*, le. *szczupienczyk playfaira* (EL.) és fr. *panchax de Playfair* (FB.) elnevezésében is.

A hal háta aranybarnás, a has pedig sárgás-fehéres színű, oldalának alapszíne arany sárga, erre utal sp. *panchax dorado* (W.) és ang. *golden panchax* (EL.) elnevezése az arany jelzővel. Az oldalát rozsdabarna pettyek sorozata díszíti, ez az alapja sv. *pricktandkarp* (uo.), azaz 'pöttyös fogasponty', ném. *Tüpfelhechtling* (FB.), vagyis 'pöttycsukácska', és dán *rødprikket panchax* (uo.), azaz 'piros pöttyös panchax' nevének. A finnben *käpykala*, *käpykilli* (uo.) néven ismerik. A 'durvahátú' jelzővel alkották ang. *roughbacked killie* (EL.) társnevét.

VÉRTECSUKA J. *Lepidosiren* (BrehmL. 13: 20). A *Lepidosirenidae* család egyedüli tagja, a *Lepidosiren* paradoxá Brazíliában és Paraguayban honos. Fekete teste arany foltos.

1927: *Észak-amerikai vértés csuka* 'Lepidosleusosseus' (TolnaiÚj. 6129), 1937: csontos csukák, *vértés csukák* 'Lepidosteidi' (Ujld.Lex. 5–6: 1540). Honossága alapján kapta ang. *South American lungfish*, ném. *südamerikanischer Lungenfisch*, or. *чешуїчатник американский*, fi. *amerikankeuhkokkala*, cs. *bahník americký* (FB.), fr. *dipneuste sud-américain*, le. *praplaziec, prapletwiec pohudniowoamerykański*, dán *sydamerikansk lungefisk* (W.), azaz 'Dél-]amerikai tüdőshal', valamint *American mud-fish* és sp. *pez de barro americano* (uo.), vagyis 'amerikai sárhal' nevét.

A latin szaknyelvi *Lepidosiren* generikus név a gör. *lepsz* 'pikkely' és a gör. *seiren* 'mitológiai kígyó' szavakkal keletkezett. Ennek alapján hívják sp. *lepidosirena*, gör. *λεπιδοσειρήνα*, észt *sireenkala*, or., ukr. *ленидоцирен* (W.) néven. A faj kétéltű jellegű megjelenése az alapja ném. *Schuppenmolch* és sp. *pez salamandra escamoso* (uo.), azaz 'pikkelyes szalamandra[hal]' nevének. Hasonló ang. *Lurchfisch* (uo.), vagyis 'kétéltűhal', illetve braziliai port. *cobra d'água* (FB.), azaz 'vízikígyó' neve is. Alakjáról kapta a kígyószzerű angolna nevével fr. *anguille tété* (uo.) elnevezését. További idegen nyelvi neve a port. *piramboia* (W.), braziliai port. *boi una* (FB.). A cs. *karamuru* neve a faj braziliai port. *caramuru* (uo.) nevének átvétele.

GYÖNGYFOLTOS SOKÚSZÓS-CSUKA J. *Polypterus ornatipinnis* (Akv.Lex.). A Kongó középső és felső folyásának környékén honos. Hosszúsága akár 45 cm is lehet.

A *sokúszós csukafélék* 'Polypteridae' (W.; 1922: *sokszárnyú csuka* 'Polypterus' [RévaiLex. 15: 569], 1930: *sokszárnyú csukák* [BrehmL. 14: 292], 1936: *sokúszós csukák* 'Polypterini' [UjldLex. 3: 1629]) arról a jellegzetességükről kapták a nevüket, hogy a hátuszonyuk tiznél több részre tagolt. A latin szaknyelvi *Polypterus* generikus név is erre utal, a gör. *poly* 'sok' és a gör. *pteron* 'szárny, uszony' szavakkal alkották. Ennek a *gyöngyfoltos sokúszós csuka* nevű fajnak a hátuszonya is számos, egy-egy tövis által tartott úszócskára oszlik. A fejen, a testen és az úszókon szabálytalan, de összefüggő rajzolatból álló sötét hálóminta látható, erre utal a *gyöngyfoltos* faji jelző, továbbá a 'pettyes, foltos' jelzővel alkotott dán *pletlet bikir* és észt *kirju hulkuim* (FB.), valamint a 'díszes' jelentésű faji jelzővel az ang. *ornate bichir* (W.) és cs. *bichir zdobený* (FB.) neve is. Földrajzi névvel, a Nílus nevével keletkezett észt *niiluse hulkuim* és fi. *kirjoniilinhauki* (uo.) elnevezése.

TÖRPE SOKÚSZÓS-CSUKA J. *Polypterus palmas* (Akv.Lex.). Kongó, Ghána, Kamerun, Libéria vizeiben honos. Sárgásbarna alapszínű, világosszürkés rácsmintákkal hátán és oldalán.

A viszonylag kisebb, mindig 30 cm alatt maradó testméretre utal a megkülönböztető *törpe* jelző. A *sokúszós* faji jelző és a latin szaknyelvi *Polypterus* generikus név magyarázatát l. a **gyöngyfoltos sokúszós-csuka** szócikkében. A latin *palmas* faji jelzőt M. Büttikofer, a faj gyűjtője adta, ez alapján kapta észt *palmase hulkuim* (FB.) nevét is. A világosszürkés rácsmintákra utal cs. *bichir šedý* (uo.) neve a szürke színnévvél, márványozott testére pedig ang. *marbled bichir* (uo.) elnevezése. Más állatnevekkel alkotott a faj ang. *dinosaur eel* (W.), azaz 'dinoszaurusz-angolna' társneve. A szokásosnál rövidebb uszonyain alapul ang. *shortfin bichir* és dán *kortfinner bikir* (FB.) neve. A finnben *harmaanilinhauki* (uo.) néven ismerik.

SZENEGÁLI SOKÚSZÓS-CSUKA J. *Polypterus senegalus* (W.). Közép- és Nyugat-Afrika mocsaras vizeiben és a Nílusban honos, nálunk akváriumi díszhal. Testhossza legefeljebb 30 cm körüli.

1922: *senegáli sokszárnyú csuka* 'ua.' (RévaiLex. 15: 569), 1930: *senegáli sokúszós csuka* 'ua.' (BrehmL. 14: 294). Földrajzi névvel az egyik élőhelyére utal a neve, akárcsak számos idegen

nyelvi elnevezése; vö. ang. *Sénégal bichir*; ném. *Senegal-Flösselhecht*, le. *wielopletwiec senegalski*, észt *senegali hulkuim*, cs. *bichir senegalský*, dán *senegal-bikir* (FB.), or. *сенега́льскі́й мно́гоно́гь*, tör. *Senegal bişiri*, sv. *senegalfengädda*, sp., port. *bichir de Senegal* (W.). A latin szaknyelvi *Polypterus senegalus* binóment Georges Cuvier tette érvényesen közzé 1829-ben, ebben szintén szerepel a földrajzi név. Van is a fajnak a francia természettudós nevével alkotott ang. *Cuvier's bichir* és port. *bichir-de-Cuvier* (W.) társneve. A *sokúszós* faji jelző és a latin szaknyelvi *Polypterus* generikus név magyarázatát l. a gyöngyfoltos sokúszós-csuka szócikkében.

Társneve a *nilusi sokúszós-csuka* (tudasbazis.sulinet.hu; 1922: *bisir* vagy *nilusi sokszárnyú csuka* 'Polypterus bichir' [RévaiLex. 15: 569], 1930: *nilusi sokúszós csuka* 'ua.' [BrehmL. 14: 294]), a finnben is *viherniilinhauki* (FB.), mert elsősorban a Fehér Nílusban az Albert-tóig fordul elő, élőhelyéről kapta nevében az egyik faji jelzőt. Jellegzetes uszonyára utal ang. *sail-fin* (uo.), vagyis 'vitorlauszony' elnevezése. Szenegeálban wolof *kháb, khabé*, Kenyában *ngir* (uo.) néven ismerik. Az ang. *gray bichir* és port. *bichir-cinza* (W.) neve szürke testszínén alapul, a sv. *vanlig fengädda* nevének 'közönséges tündércsuka' a jelentése. A dinoszaurusz névvel alkotott ném. *Dinosaurieraal* és a tör. *dinozor bişir* (uo.) elnevezését valószínűleg az őshalakra emlékeztető külseje miatt kapta.

SÁVOS SOKÚSZÓS-CSUKA J. *Polypterus delhezi* (Akv.Lex.). Afrikában, Kongó tavaiban honos. A természetben gazdag vegetációjú vizekben él szívesen. Ragadozó hal.

Sötétszürkés-barnás háta fekete sávokkal díszített, erre utal a sávos faji jelző, akárcsak ang. *banded bichir*, sp. *bichir rayado*, sv. *randig fengädda* (W.) és dán *stribet bikir* (FB.) elnevezésében. Az ang. *barred bichir* (W.) nevében a *rácsos* jelző szerepel, a pettyes test az alapja észt *vöödiline* hulkuim (FB.) nevének. A *sokúszós* jelző és a latin szaknyelvi *Polypterus* generikus név magyarázatát l. a **gyöngyfoltos sokúszós-csuka** szócikkében. Földrajzi név az alapja ném. *Zaire-Flösselhecht* (uo.) nevének, további neve a fi. *äpläniilinhauki*, természetes élőhelyén, Kongóban a *nkonga* (uo.). Az ang. *armoured bichir* (W.) nevének 'páncélos bichir' a jelentése. A lat. *Polypterus delhezi* binóment George Albert Boulenger (1858–1937), a Belgiumban született, honosított brit zoológus és ichthológus adta a fajnak 1899-ben (Boulenger 4: 66). A latin szaknyelvi faji jelzővel alkották a cs. *bichir delheziv* 'ua.' (FB.) terminust.

KÖZÖNSÉGES TENGERICSUKA J. *Merluccius merluccius* (VN. 7066). Nagy rajokban úszó tengeri ragadozó, nyílt vizekben él, a tőkehalfélék közé tartozik.

Vagy egyszerűbben *tengeri csuka* (uo.; 1897: *tengeri csuka* 'Merlucius', *közönséges tengeri csuka* 'Merluccius vulgaris' (PallasLex. 16: 85), 1905: ua. (BrehmK. 8: 218), 1925: *tengeri csuka* 'ua.', *közönséges tengeri csuka* 'ua.' ((RévaiLex. 18: 141), 1929: *tengeri csukák* 'Merluccius' (BrehmL. 13: 83), 1930: *tengeri csuka* 'Merluccius vulgaris' (TolnaiÚj. 17: 37). A latin szaknyelvi *Merluccius merluccius* (Linnaeus 1758) binómenben az összetett nemi és faji terminus utótagjában ugyancsak szerepel a *csuka* halmnév, mert ez a lat. *lúcius* 'csuka' és a lat. *mare, maris* 'tenger' szavak összetétele. Régtől adatható, Pierre Belon természettudóstól (1517–1564) származik, világosan látszik az előtag eredete nála 1533-ban: *maris lucius* (Belon 121), azaz 'tengeri csuka'. Utána 1554: *merlucius piscis* (Rondelet 274), merlus, quasi *maris lucius* (uo. 273), 1558: *maris lucium* [Hist. An. 98], *Merlucius* (uo. 84), 1638: Galli *Merlucium*, quasi *maris Lucium* (Aldrovandus 284), 1667: *Merlucius* (Merret 184), 1828: *Merluccius vulgaris* (Hist.Brit.An. 195).

A latin szaknyelvi terminus alapján jött létre fordítással a faj név. *Seehecht* (FB.; 1604: ua. [Ges.Med. 502]), *Meerhecht* (DWb. 2392; 1558: Merlucium, id est Lucium marinum, ein *Meerhecht* [Hist.An. 108], 1598: *Meerhecht, kleiner Meerhecht* [Fischb. 39a]; 1604: Merlucium, Lucium marinum: *Meerhecht* [Ges.Med. 93]) elnevezése, és ennek tükörfordítása a magyar *tengeri csuka* terminus. A német összetételekben a *See*, illetve *Meer* 'tenger', a *Hecht* utótagnak pedig 'csuka' az értelme, így tengeri csukát jelentenek a nevek; a csukához való hasonlóság volt a névadás alapja. Megvan a név szó szerinti megfelelője más nyelvekben is; vö. ang. *sea-pike* (FB.), *sea luce* (MD. 432 és 855), illetve fr. *brochet de mer* 'ua.' (FB.; 1794: ua. [Allg.Pol.-Lex. 3: 1108]). A végső forrás a faj egykori lat. *maris lucius* (1533: Belon 121), *maris lucium* (1558: Hist.An. 98) neve.

Társneve a magyarban a *csacsihal* (VN. 7066; 1929: ua. 'Merluccius vulgaris' [BrehmL. 84; 1937: ua. [UjId.Lex. 5–6: 1418], 1969: ua. 'Merluccius merluccius' [Urania 209]). A nálunk megjelent Brehm második magyar kiadás Halak fejezetének szerkesztője és átdolgozója, Leidenfrost

Gyula fordítása lehet. Nála szerepel az Adriánál, Triesztben és Fiumében használatos ol. *asinello* (BrehmL. 84), azaz 'csacsi', a hekk egyik társneve. A hal hv. *magarčić* (FB.), fr. *ânon* (EL.) neve ugyancsak 'szamár', fr. *âne de mer* (VN. 7066), 1558: *Afello pifce* [Hist.An. 108], 1604: *asellopifce* (Ges.Med. 93) és ném. *Meeresel* (uo.; 1598: „primum de Merlucio, *Meeresel* [Fischb. 39b], 1603: *Meeresel* [Schwenckfeld 450]) elnevezése 'tengeri szamár' jelentésű. Közismertebb társneve a *hekk* (ÉKsz. 5: 10), amely a faj or. *xēük*, *xek*, *xək* (VN. 7066), *xəük* (FB.) vagy ang. *hake* [MD. 432; 1686: *hake* 'Merlucius' [Hist.Pisc. 23], 1730: *hake* (Taylor-Dale 429), 1738: ua. 'Asellus primus, Merlucius' [Artedi 22], 1828: *common hake* 'Asellus primus, Gadus merlucius' [Hist.Brit.An. 195]) nevének átvétele. Az angol halnév az óang. *haki* 'horog' (< ógerm. **hakan-* 'ua.') szóból magyarázható, a tühegyes fogakra, az állkapocsra utal. Mivel a hekk a Gadidae, azaz tőkehalfélék családjának egyik nemébe tartozó faj (volt is nevének *Gadus merluccius* [Linnaeus 1758; Hist.Brit.An. 1828]) latin szaknyelvi szinonimája, illetve említették más nyelven is a tőkehal nevével; vö. ném. *erster Stockfjch* (1598: ua. [Fischb. 39b], 1603: *StockFijch* 'Merlucius' [Schwenckfeld 450]), azaz '[első] tőkehal', felbukkant a magyarban is – megkülönböztető jelzővel ellátott – *tőkehal* neve. A nálunk 1929-ben megjelent Brehm Halak fejezetének fordítója és átdolgozója, Leidenfrost Gyula „*földközitengeri* vagy *szürke tőkehal*, *Merluccius vulgaris* Flem.” (BrehmL. 13: 84) adata olvasható 1937-ben: *szürke tőkehal* 'ua.' (UjId.Lex. 5–6: 1418), később 1979-ben *földközi-tengeri tőkehal*, *szürke tőkehal* (VN. 7066). További társneve a németben *Hechtdorsch* 'csukátőkehal' (DWb. 1683), az olaszban *pesce lupo* (FB.), azaz 'farkashal'. A tengeri csuka *kalmul* társneve (VN. 7066; 1930: *kalmük* 'Merluccius vulgaris' (TolnaiÚj. 17: 37), 1935: *kalmul* [RévaiLex. 18: 141]) a dán *kulmul* 'ua.' (BrehmL. 84) szó átvétele. A különböző Merluccius fajok dán *kolmuler* (EL.), *kulmule* (MD. 186, 432) neve összetétel (< dán *kul* 'szén' és *mul* 'pofa'), a névadási szemlélet háttere az, hogy a hekk „szájürege és nyelve teljesen fekete” (Urania 209). Az olaszban is használatos *pesce prete* [FB.; 1929: ua. [BrehmL. 13: 84]), azaz 'paphal' neve, ezzel ugyancsak a sötét szín miatt hasonlíthatják a reverendásokhoz.

KÉKCSUKA J. *Aplocheilus panchax* (W.). Ázsiában honos, kedvelt a hazai akvarisztikában. Hosszúakás, hengeres testalkatú, ragadozó életmódú hal.

Kék díszcsuka 'Aplocheilus panchax' (Akv.Lex.). Igen szép színezete ezüstszerű, viszont pikkelyei kékesen irizálnak, erről kapta a faji jelzőt. A farkúszó is ezüstkék színű. Szintén a *kék* színnél megfelelőjevel keletkezett sp. *panchax azul*, fi. *sinivaanija* (W.), *sinisukkulakala*, ang. *blue panchax*, le. *szczupienczyk niebieski* (FB.) elnevezése. Több nevében is rizshal, rizspontyocska a neve; vö. ang. *estuarine ricefish*, ném. *gefleckter Reiskärpfling*, *schwarzgefleckiger Reiskärpfling* (uo.). Foltosságára utaló jelzővel alkották a testéhez hasonló színezetű, kékes pöttyök alapján ang. *spotted medaka*, *white spot*, *spotted ricefish* (uo.) nevét. Egyik élőhelyére utal ang. *Java medaka* és ném. *Javakärpfling* (uo.) elnevezése. Ott pedig *bekatul*, *gatul*, *katul*, *kemprit*, *pernet* és *wader* (uo.) néven ismerik. Hegyes, szürkés-ezüstös feje az alapja ang. *lead-head*, illetve *silver-head* (uo.), vagyis 'ólomfej', ezüstfej' nevének. A németben ismert *gemeiner Hechtling* (uo.), azaz 'közönséges csukácska' néven is. További társneve a fi. *täplamedaka* (uo.) és a sv. *nätkilli* (W.). A latin szaknyelvi *Aplocheilus panchax* binómet Francis Hamilton adta a fajnak 1822-ben (Acc.F. 6), szinonim neve az *Esox panchax* (uo.).

MAKRÉLACSUKA J. *Scomberesox saurus* (W.). Az Atlanti-óceánban és a Földközi-tengerben honos, átlagos hossza 32 cm körüli. Esetenként a parthoz közel nagy számban fogható.

1905: ua. (BrehmK. 8: 313), 1915: ua. (RévaiLex. 13: 314). Magyar neve a ném. *Makrel-enhecht* 'ua.' (W.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője még az or. *макреле цука* (VN. 10228), dán *makrelgedde*, norv. *makrellgedde*, sv. *makrillgädda*, *makrillgädda*, holl. *makreelgeep*, fi. *makrillihauki* 'ua.' (FB.). A fajnak a latin szaknyelvi *Esox saurus* binómet a német Johann Julius Walbaum (1724–1799) adta 1792-ben (Walbaum 3: 93), ez ma szinonim név, a ma érvényes *Scomberesox* generikus terminus szintén Walbaum névalkotása. A nemi névnek ugyancsak 'makrélacsuka' a fordítása, hiszen a lat. *scomber* 'makréla' és az *esox* 'csuka' nevek összetétele. A faj orosz társneve is *макреле скомбресука* (VN. 10228). A franciában egyszerű *maquereau* (uo.), a lengyelben *makrelosz* (W.) neve használatos. Fő élőhelyére utal ang. *Atlantic saury*, *Atlantic needlefish*, ro. *scrumbioara de Atlantic* (FB.), or. *атлантическая сайра*, *атлантическая макреле цука*,

атлантическая скумбрия, fr. *balaou atlantique*, sp. *paparda del atlántico*, sauro *atlántico*, ukr. *саїра атлантична* és blg. *атлантическая саїра* (W.) elnevezése. Ugyancsak az egyik előfordulási helye az alapja a szintén földrajzi névvel alkotott skót *Egyptian herring* (VN. 10228) nevének, a heringhez azért hasonlítják, mert nagy csapatokban bukkan fel.

Hegyes orrára utal ang. *needlefish*, *needlenose*, fr. *aiguille de mer*; *orphie-maquereau* (FB.), azaz 'túhal, túorr', illetve 'tengeri tű, túhal-makréla' elnevezése, és hosszú vékony testére ném. *Echsenhecht* (uo.; 1869: *Echfenhecht* [Brehm 5: 623], 1884: *Echsenhecht* 'Scomberesox saurus' [BrehmsT. 8: 254]), azaz 'gyíkkal' neve. Társneve a németben a *Seehecht* (uo.), vagyis 'tengericsuka'. Az olaszban *costardella*, *gastodella* (W.) néven ismerik, de számos társnév és alakváltozat használatos az olasz nyelvjárásokban, a spanyolban és az angolban, valamint a franciában, továbbá a portugálban is (l.: FB.). A görögben *λουτοσαργάνα* (uo.), a törökben *zurna balığı* (W.) néven ismert. Régen a németben *Hüpfel* (1859: ua. 'Scomberesox saurus' [Univ.Lex. 8: 148]) néven is említették.

CSÍKOSCSUKA J. *Aplocheilus lineatus* (W.). Sri Lankán és Dél-Indiában honos. Legfeljebb 10 cm-es, folyókban, mocsarakban él, nálunk akváriumi díszhal.

A névadás alapja az, hogy sárgás színezetű testét fekete csíkok díszítik. Hasonneve is *sávós fogaspony* (W.). Ma érvényes latin szaknyelvi nevében és a latin *Panchax lineatum* szinonim nevében a *lineatus* faji jelzőnek ugyancsak 'csíkos' a jelentése. Szintén a 'csíkos, sávós' jelző megfelelőivel alkották a faj német. *Streifenhechtling*, ang. *striped panchax*, braziliai port. *panchax-listrado*, sv. *linjetandkarp*, fi. *juovasukkulakala*, *juovavaanija*, dán *stribet panchax* (FB.), sp. *panchax rayado*, le. *szczupieńczykiem liniowym*, or. *полосатая щучка*, *полосатая светлоглазка* / *линеатус*, szlk. *kaprozúbka pásová*, *štúčka páskovaná* (W.) elnevezését. A le. *szczupieńczyk pregowany* és az észti *vöödiline haugfundulus* (FB.) nevét pedig a 'pettyes' jelzővel. A kereskedelemben az alapváltozat elég ritka, arany színváltozata *aranycsuka* (Akv.Lex.) néven sokkal gyakoribb, ez az ang. *golden panchax*, *golden wonder* (uo.), *golden wonder killifish* 'ua.' (W.) név mintájára alakult. A ma érvényes latin szaknyelvi *Aplocheilus lineatus* binóment Achille Valenciennes adta a fajnak 1846-ban (Cuvier 18). Az *Aplocheilus* (< gör. *aploe* 'egyszerű'; gör. *cheilosz* 'ajak') generikus név a latin szinonim nevekben is szerepel; vö. *Aplocheilus affinis*, *Aplocheilus rubropictus*, *Aplocheilus vittatus*. A németben ismert *Piku* néven is, ez a faj indiai élőhelyén használatos marathi *pikoo*, *piku* 'ua.' (FB.) név átvétele.

VÖRÖSTORKÚ DÍSZCSUKA J. *Epiplatys dageti* (Akv.Lex.). Sierra Leone, Libéria, Ghána és Elefántcsontpart vizeiben honos. Mindössze 6 cm-es, egyenes hátú akváriumi díszhal.

1955: ua. '*Epiplatys chaperi*' (Akv. 119). Magyar neve a faj ang. *firemouth panchax* (uo.), *redchin panchax* (FB.) nevének mintájára keletkezett, akárcsak a fi. *punaleukavaanija* 'ua.' (uo.). A latin szaknyelvi *Epiplatys* generikus nevet a gör. *epi* 'felett, elől' és a gör. *platysz* 'lapos' szavakkal alkották. A *dageti* faji névben a 20. századi francia ichthyológus, Jacques Daget neve őrződik meg. A személynév szerepel a faj le. *szczupieńczyk dageta* (FB.) és szlk. *kaprozúbka dagetova* (W.) nevében is. A hal testét fekete csíkok díszítik, erre utal ném. *Querbandhechtling* (FB.), azaz 'kereszt-sávós csukácska' elnevezése. Társneve a fi. *kiilavaanija* (W.), a szlovákban *štukovec priečnopásy* (uo.) néven ismerik.

GYŰRŰS DÍSZCSUKA J. *Epiplatys annulatus* (Akv.Mag. 86). Sierra Leone, Guinea, Libéria mocsaras vizeiből származik az akvaristák kedvelt díszhala. Teste hosszúkás, szája felső állású.

Találó nevének alapja az, hogy világos krémszínű testén négy vastag, fekete csík látszik. Ezekre a gyűrűkre utal a faj ném. *Ringelhechtling*, fi. *vyövaanija*, dán *båndet panchax* (FB.), ang. *banded panchax*, fr. *panchax à bandes* és sp. *pez-almirante bandeado* (W.) elnevezése is. Más néven *bohóccsuka* (Akv.Mag. 86) az ang. *clown killie*, fr. *killi clown* ua. (FB.) mintájára. Díszhal volta az alapja ném. *Schmuckt-Flösselhecht*, sp. *bichir ornado*, holl. *prachtvinkwastenoek* és norv. *praktbikur* (W.) nevének. Márványos testére utal sv. *marmorerad fengädda* (uo.) neve, apró termetére pedig ném. *Zwerghechtling* (uo.), azaz 'törpecsukácska', illetve le. *szczupieńczyk kartowaty* (uo.) elnevezése. További neve a tör. *süslü bişir* (uo.), ang. *rocket panchax* és a fi. *loistovaanijakala* (FB.). A fajt elsőként George Albert Boulenger belga természetbúvár írta le, 1915-ben. A ma érvényes latin szaknyelvi *Epiplatys annulatus* hivatalos binómen mellett szinonim elnevezése az *Aplocheilus annulatus* és a *Pseudepiplatys annulatus*.

FÉLCSŐRÖSCSUKA *J. Dermogenys pusilus* (W.). Délkelet-Ázsia lassú folyású vagy állóvizeiben honos. 4–5 cm hosszú, nálunk akváriumi díszhal.

1964: *félcsőrös csukák* (BékésM.N. 74 : 3). A *félcsőrös* faji jelzöt az alsó ajak meghosszabodása miatt kapta. A magyar név a faj ném. *Halbschnabelhecht* (W.) nevének tükörfordítása. A csőrszerű alsó állkapocs elárulja e hal táplálkozási szokásait, természetes körülmények között a vízfelszín közelében az apró rovarokra leselkednek. És erre utal a latin szaknyelvi *Dermogenys* (< gör. *derma* 'bőr' és gör. *geny*, *-yosz* 'arc, állkapocs') generikus név is, illetve a sajátos csőr az alapja a faj ném. *hechtköpfiger Halbschnäbler*; sv. *halvnäbb*, ang. *halfbeak*, *freshwater halfbeak* (FB.), *wrestling halfbeak*, *Malayan halfbeak*, sp. *mediopico luchador*, *mediopico malayo*, dán *bryderhalvnæb* (W.) nevének is. Apró természetére utal a 'törpe' faji jelzővel ném. *Zwerg-Halbschnabelhecht* (FB.), valamint le. *póldziobek karlowaty*, *póldzióbek karlowaty*, *póldziubek karlowaty* (W.), alakjára a tú szóval port. *agulhinha prata* (uo.) és ang. *needle gar* (FB.), ragadozó voltára pedig ész. *vöitluskoonkala* és fi. *painijakala* (uo.), azaz 'küzdő-, birkozóhal' elnevezése.

NYILASCSTUKA *J. Sphyræna sphyræna* (VN. 1472). Az Atlanti-óceánban, a Földközi- és a Fekete-tengerben honos. Ízletes húsú hal, akár 165 cm hosszúra is nőhet.

1897: *nyilas csuka* (Sziklay–Borovszky 425), 1898: ua. 'Sphyræna vulgaris' (Földr.Közl. 339), 1905: *közönséges nyilascstuka* 'ua.' (BrehmK. 8: 160), 1911: *nyilascstuka félék* 'Sphyrænidae' (RévaiLex. 2: 641), 1916: *nyilascstuka* (uo. 14: 595). A magyar név a faj ném. *Pfeilhecht* (FB.; 1774: *Pfeilhecht* [Müller 4: 336], 1787: ua. 'Esox sphyræna' [Meidinger 109], 1793: ua. [Allg. Pol.-Lex. 1: 1537], 1798: ua. 'Sphyræna' [Donndorff 4: 654], 1861: ua. [Univ.Lex. 12: 944], 1869: ua. 'Sphyræna vulgaris' [Brehm 6: 489], 1884: ua. [BrehmsT. 8: 79]) nevének tükörfordítása. Alakleíró elnevezés, a névadási szemlélet háttere az, hogy a hal feje hegyes, a teste hosszú, vékony, nyíl alakú. Conrad Gessner 1575-ben a ném. *Meerpfal* (Fischb. 39) nevet használja, mert a hal szája felül hosszabb mint az alsó, és hegyes az eleje. Hasonneve a németben a *Spießhecht* (FB.; 1793: *Spieshecht* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537], 1863: *Spießhecht* [Univ.Lex. 16: 553]), vagyis 'nyárs-csuka'. Több nyelvben is van ilyen értelmű hasonló terminus; vö. ang. *spitfish* (1793: *spit-fish* 'Elof sphyræna' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537]), fr. *spet*, *sphyrène spet* (FB.; 1793: *spet* 'ua.' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537]), sp. *espetón*, *espet* (FB.; 1793: *espeton* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537]), a németben is megvan a faj *Spet* (1884: ua. [BrehmsT. 8: 79]) társneve. További neve a holl. *pylsnoek* (1793: *pylfnoek* [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537]), fr. *becune*, *lussi*, *poisson cheville*, sp. *picudo*, hv. *škaram*, *škeranj*, *škeram*, *škeram*, *štukaca*, *štukan* (FB.). Az olasz nyelvjáráásokban igen sok neve és névváltozata használatos; vö. *aluzzi*, *aluzzo*, *aluzzu*, *magnusaù*, *mrelluzze*, *scarmu* (FB.), *lozzu*, *luzu*, *luzze*, *luzzo*, *luzzu* (uo.; 1738: *luzzo* [Artedi 87]).

A latin szaknyelvi *Esox sphyræna* binómet Linné adta a fajnak 1758-ban (Syst.Nat. 1: 313), szinonim neve a *Sphyræna vulgaris* (1828: Cuvier 3: 327). A *Sphyræna* terminus forrása a gör. *sphyraina* 'hálnév'. A latin terminus az alapja a nyilascstuka fr. *sphyrèn*, *sphyrène des Antilles* és or. *мелкочешуйная сфирена* (FB.) elnevezésének. Számos nyelvben az élőhelyére utaló, és 'tengeri csuka' jelentésű nevet kapta; vö. or. *морская цука* (FB.), ol. *luccio di mare*, *luccio marino*, *lussao de mar*, *lusso de mar*, *luzzo de mar* (uo.; 1793: *luzzo marino* 'Elof sphyræna' [Allg.Pol.-Lex. 1: 1537]), ang. *seapike* (1793: *sea-pike* [uo.]), ném. *Seehecht* (1863: ua. 'Sphyræna esocina, Esox sphyræna' [Univ.Lex. 16: 531]), fr. *brochet de mer* (FB.). Társneve a németben a *Mittelmeerbarrakuda* (uo.), azaz 'Földközi-tengeri barrakuda'. A legtöbb európai nyelvben megvan ez a *barrakuda* neve a nyilascstukának; vö. szln., sp., port., fr., sv., fi., ol. *barracuda*, norv. *barrakuda*, illetve az 'európai' megkülönböztető jelzővel ang. *European barracuda* (W.), le. *barrakuda europejska*, port. *barracuda-europeia*, norv. *europæisk barracuda*, le. *europejska*, port. *barracuda-europeia*, ném. *europäischer Barrakuda* (FB.). A magyarban is megvan a nyilascstukafélék családjának *barrakudák* 'Sphyrænidae' (W.) elnevezése. A nyilascstukafélék (Sphyrænidae) családjába tartozó faj az óceánokban honos, és akár 200 cm-es és 50 kg tömegű *nagy barrakuda* 'Sphyræna barracuda' (W.; 1905: *barracuda* 'Sphyræna picuda' (BrehmK. 8: 160). Idegen nyelvi neveit szintén a *nagy* faji jelző megfelelőivel alkották; vö. dán *stor barracuda*, ang. *great barracuda* ném. *großer Barrakuda*, le. *barrakuda wielka* stb. (FB.). A Sphyræna jello fajnak Kohaut Rezső 1905-ben a *hegyesorru csuka* (BrehmK. 8: 161) nevet adta.

HIVATKOZÁSOK

- Acc.F. = Francis Hamilton: *An account of the fishes found in the river Ganges and its branches*. Edinburgh & London, 1822.
- Adelung = Johann C. Adelung: *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart*. Leipzig, 1793–1801.
- Akv. = Lányi György – Wiesinger Márton: *Akvarisztika*. Budapest, 1955.
- Akv.Lex. = *Akvarista Lexikon*: <https://akvaristalexikon.hu>.
- Akv.Mag. = *Akvárium Magazin*: www.akvariummagazin.hu.
- Aldrovandus = Ulyssis Aldrovandi ... *De piscibus libri V et De cetis lib. unus*. Bononiae, 1613.
- Allg.Pol.-Lex. = Philipp Andreas Nemnich: *Allgemeines Polyglotten-Lexicon der Natur-Geschichte*. Hamburg, 1793–1798.
- Am.F. = George Brown Goode: *American fishes*. New York, 1887–88. 2. ed. Boston, 1903.
- Am.F.G. = David Starr Jordan et al.: *American food and game fishes*. New York, 1902.
- Am.Nat.Hist. = William T. Hornaday: *The American natural history*. London, 1904.
- Aq.an. = Ippolito Salviani: *Aquatilium animalium historiae, liber primus: cum eorumdem formis, aere excusis*. Rom, 1553.
- Artedi = Petri Artedi ... *Ichthyologia sive Opera omnia posthuma de Piscibus*. Lugduni Batavorum, 1738.
- Bálint = Bálint Sándor: *A szögedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete*. Móra Ferenc Múzeum évk., 1974–1975.
- Bechtein = Johann M. Bechtein: *Kurzgefaßte gemeinnützige Thiergeschichte des In- und Auslandes*. Leipzig, 1792–.
- BékésM.N. = *Békés Megyei Népújság*. Békéscsaba, 1956–1991.
- Belon = Pierre Belon: *De aquatilibus libri duo cum iconibus ad vivam ipsorum effigiem ...* Paris, 1553.
- B.–D. = P. G. Bianco – G. B. Delmastro: *Recenti novità tassonomiche. Researches on Wildlife Conservation*. 2011, 2: 1–13.
- Boulenger = George Albert Boulenger: *Matériaux pour la faune du Congo. Zoologie, série I, 1899*.
- Brehm = Alfred E. Brehm: *Illustrirtes Tierleben*. Hildburghausen, Leipzig, 1864–1876. 4. Aufl. 1911–1920.
- BrehmK. = *Brehm Alfréd: Az állatok világa. 8. köt. Halak*. A hazai viszonyokra alk. Kohaut Rezső. Budapest, 1905.
- BrehmL. = *Brehm Alfréd: Az állatok világa. 14. köt. Halak*. A hazai viszonyokra alk. Leidenfrost Gyula. Budapest, 1930.
- BrehmsT. = *Brehms Tierleben. Allgemeine Kunde des Tierreichs*. Leipzig, 2. Afl. 1876–1879; kol. Aufl. 1882–1884.
- BrockhausB. = *Bilder-Conversations-Lexikon für das deutsche Volk. Brockhaus*. Leipzig, 1837–1841.
- BSA. = Dame Juliana Berner: *Boke of Seynt Albans; The Bokys of Haukyng and Huntyng, fouling, and fishing*. Saint Albans, Schoolmaster-Printer, 1486. A briefe Treatise of Fishing, with the Arte of Angling c. fejezet, oldalsz. nélk.
- Bull.Am.Mus. = *Bulletin of the American Museum of Natural History*. New York, 1881–.
- Bull.US. = *Bulletin of the United States Fish Commission*. Washington, 1881–1900.
- Chyzer = Chyzer Kornél: *Zempléni halai*. Igló, 1882.
- Comp.Ang. = Izaak Walton: *The compleat angler*. London, 1653.
- Cuvier = Georges Cuvier – Achille Valenciennes: *Histoire naturelle des poissons*. Paris, 1828–1849.
- DEWOS = Wolfgang Steinitz: *Dialektologisches und etymologisches Wörterbuch der ostjakischen Sprache*. Berlin, 1966–.
- Donndorff = Johann August Donndorff: *Amphibiologische und ichthyologische beyträge ...* Leipzig, 1798.
- DWb. = Gerhard Wahrig: *Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh, 1971.
- Dybowski = Benedykt Dybowski: *Vorläufige Mittheilungen über die Fischfauna ...* Verhandlungen der K.-K. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien, vol. 19. 1869.
- EL. = *Encyclopedia of life*. (A legnagjobb biológiai adatbázis) <http://www.eol.org>.
- FB. = *Fishbase. A global species database of fish species*. www.fishbase.se/home.htm (hozzáférés: 2017. júl.).
- Filbűch = Gregor Mangolt: *Filbűch von der Natur und Egen-schafft der Fische*. Zürich, 1557.
- Fischb. = Conrad Gesner: *Fischbuch, das ist ein kurze, doch vollkommne Beschreibung ...* Zurich, 1575; Franckfurt a. M., 1598.
- Földr.Közl. = *Földrajzi Közlemények*. Budapest. 1873–1948. 1953 –.
- FS. = Caroli Linnaei ... *Fauna svecica sistens animalia sveciae regni*. Lugduni Batavorum, 1746.
- FUF. = *Finnisch-ugrische Forschungen*. Helsinki, 1914–.
- Geol.Cape = *Geology of the county of Cape May, state of New Jersey*. Trenton, 1857.
- Ges.Med. = *Conradi Gesneri medici Tigurini Historiae animalium liber IV: qui est De piscium ...* Francofurti, 1604.
- Gesnerus red. = C. Gessner – C. Forer – G. Horst: *Gesnerus redivivus auctus & emendatus*. Vol. 4. Frankfurt a. M., 1670.

- GmelinSyst.Nat. = Johann Fr. Gmelin: *Caroli a Linné ... Systema naturae per regna tria naturae*. Lipsiae, 1788–1793.
- Gyurkó = Gyurkó István: *Édesvízi halaink*. Bukarest, 1972.
- HalK. = Herman Ottó: *A magyar halászat könyve I–II*. Budapest, 1887.
- Henshall = James A. Henshall: *Bass, pike, perch and other game fishes of America*. Cincinnati, 1919.
- Herc.Cur. = Georg Henning Behrens: *Hercynia Curiosa, oder Curióser Hartz-Wald*. Nordhausen, 1703.
- Hist.An. = Conradi Gesneri ... *Historiae Animalium Liber IIII. qui est de Piscium [et] Aquatilium ...* Zürich, 1558.
- Hist.Brit.An. = John Fleming: *History of british animals*. London, 1828.
- Hist.Pisc. = Francis Willughby: *De Historia piscium libri quatuor ...* Oxford, 1686.
- Hohberg = Wolf Helmhard von Hohberg: *Georgica Curiosa. Bd. 2*. Nürnberg, 1682.
- HorgK. = Vigh József (Szerk.): *A horgászat kézikönyve*. Budapest, 1963.
- Hort.San. = Jacob Meydenbach: *Hortus Sanitatis*. Mainz, 1485.
- Icht.Bor. = Johan. Christoph. Wulff: *Ichthyologia cum Amphibiis regni Borussici*. Regiomonti, 1765.
- KHESZ = Körösvidéki Horgász Egyesületek Szövetsége, Békéscsaba. <http://khesz.hu/node/1560>.
- Kovács = Kovács Antal: *A halászat szakszókincse a Felső-Szigetközben*. Budapest, 1987.
- Lacepède = Bernard G. E. Lacepède – Georges L. L. Buffon: *Histoire naturelle des poissons*. Paris, 1799–1803.
- Lesueur = Charles A. Lesueur: Description of several new species of the genus *Esox* of North America. *Journal of the Academy of Natural Sciences*, 1: 413–417. Philadelphia, 1818.
- Linocier = Geoffroy Linocier: *Histoire des plantes, animaux, poissons, serpens*. Paris, 1584.
- Lóczy = Lóczy Lajos: *A Balaton*. Budapest, 1921.
- MD. = *Multilingual dictionary of fish and fish products*. Organisation for Economic. Paris, 1978.
- Meidinger = Karl Freyherrn von Meidinger: *Verfuch einer deutschen fyftematischen Nomenclatur ...* Wien, 1787.
- Merret = Christophorus Merret: *Pinax rerum naturalium Britannicarum*. London, 1667.
- Meyers = *Meyers großes Konversations-Lexikon. Ein Nachschlagewerk des allgemeinen Wissens*. Leipzig, 1902–1908/1920.
- Micraelius = Johann Micraelius: *Sechstes vnd Letztes Buch Von deß Pommerlandes Gelegenheit vnd Einwohnern*. Stettin, 1639.
- Mitchill = Samuel L. Mitchill: *Masquinongy of the Great Lakes*. New York, 1824.
- MonGl. = *Monseeische oder Pezische Glossen*. Aus dem 8. oder 9. Jahrhundert.
- Murm. = *Lexicon Joannis Murellii ...* Krakkó, 1533. Közzétette Szamota István. Budapest, 1896.
- Musäus = Johann Karl August Musäus: *Physiognomische Reisen. Bd. 2*. Altenburg, 1778.
- Müller = Philipp L. Stadius Müller: *Des Ritters Carl von Linné (...) vollständiges Naturfyftem ... 4. Fische*. Nürnberg, 1774.
- Nat.Hist.N.Y. = James E. De Kay: *Natural History of New York*. New York, 1842.
- Norris = Thaddeus Norris: *The American angler's book: embracing the natural history of sporting fish ...* Philadelphia, 1865.
- Ost.Arb. = Wolfgang Steinitz: *Ostjakologische Arbeiten*. I–IV. Budapest, 1975–1989.
- Porcellotti = Stefano Porcellotti: *Pesci d'Italia, ittiofauna delle acque dolci*. Firenze, 2005.
- RLw. = Béla Kálmán: *Die russischen Lehnwörter im Wogulischen*. Budapest, 1961.
- Rondelet = Guillaume Rondelet: *Libri de piscibus marinis*. Lugduni (Lyon), 1554.
- Schlegel = Hermann Schlegel: *Handleiding tot de beoefening der dierkunde*. Breda, 1857–1858.
- Schwenckfeld = Caspar Schwenckfeld: *Therio-Tropheum Silefiae: in quo animalium ...* Lignicii [Liegnitz], 1603.
- Syst.Nat. = *Caroli Linnaei...Systema naturae per regna tria naturae: secundum classes, ordines ...* Holmiae, 1758–1759.
- Sziklay–Borovszky = Sziklay János – Borovszky Samu: *Fiume és a magyar-horvát tengerpart*. Budapest, 1897.
- Taylor–Dale = Silas, Samuel Taylor–Dale: *The history and antiquities of Harwich and Dovercourt*. London, 1730.
- Term. = *A Természet*. Budapest, 1897–.
- Term.Hist. = Földi János: *Természeti história*. Pozson, 1801.
- TolnaiÚj. = *Tolnai Új Világlexikona*. 1–22. Budapest, 1926–1933.
- UEW. = *Uralisches Etymologisches Wörterbuch*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1986–1989.
- UjId.Lex. = *Uj idők lexikona*. 1–24. kötet. Budapest, 1936–1942.
- UngElRum. = Lajos Tamás: *Etymologisch–historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. Budapest, 1966.
- Univ.Lex. = *Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart*. 4. Auflage. Altenburg, 1857–1865.
- Urania = *Urania · Állatvilág. Halak, Kétélűek, Hüllők*. 2. kiad. Budapest, 1974.
- VN. = Gozmány László: *Vocabularium nominum animalium Europae septem linguis red*. Budapest, 1979.
- W. = *Wikipedia*, the free encyclopedia (<http://...wikipedia.org>).
- Walbaum = Johann Julius Walbaum: *Petri Artedi sueci genera piscium. In quibus systema totum ichthyologiae ...* Lipsiae, 1792.

Wog.Vd. = Artturi Kannisto: *Wogulische Volksdichtung*. I–VI. Helsinki, 1951–1963.

Wog.Wb. = Béla Kálmán: *Wogulisches Wörterbuch*. Budapest, 1986.

Zoogr.R. = Peter S. Pallas: *Zoographia Rosso-Asiatica: sistens omnium animalium in extenso Imperio Rossico*. Petropoli, 1831.

Zool.Dan. = Otho Frederick Müller: *Zoologiae Danicae Prodrömus*. Havniae, 1776.

ZslPh. = *Zeitschrift für slavische Philologie*. Leipzig–Heidelberg, 1924–.

RÁCZ JÁNOS